

Att skaffa ångbåt	1
Hur börjar man?	1
Bli medlem i Sveriges Ångbåtsförening, SÅF	1
Kontakt med andra ångfartygsägare	2
Andra föreningar	2
Tidskrifter	3
Böcker	3
Böcker med bilder o beskrivningar	4
Att starta ett projekt inom ånga	5
Att få tag i delar till en ångbåt	5
Skrov	5
Maskiner	6
Pannor	6
Utbildning	7
Sammanfattning	7

Att skaffa ångbåt

Att äga en ångbåt har många ljusa, trevliga och sociala sidor men kan även bli ett problem för ägaren om inte allting blir som det var tänkt. Det är av den anledningen som den här lilla skriften har tillkommit.

Sveriges ångbåtsförening bildades 1986 och har som ändamål att främja ångbåtsintresset samt medverka till umgänge och träffar för att sprida ångbåtsägandet och dess glädje samt känslan att glida fram i en båt som inte brummar eller luktar avgaser och drivs av en renodlad kretsloppsprodukt (ved) vilken vid förbränning inte ger ny tillförsel av koldioxid.

Hur börjar man?

Ja, det kan ju variera beroende på från vilken utgångspunkt man närmar sig verksamheten för att kanske bli skeppare och maskinist på en ångslup. Är du båtägare som tröttnat på oljud och avgaser på en båt med förbränningsmotor och vill åka med en båt där du kan samtala med dina medpassagerare?

Eller är du redan ”ångskadad” och vill utnyttja dina ångrylar i en ångbåt?

För den senare kategorin - att omskola en landbaserad ångentusiast till en båtburen dito - finns det ganska gott om båt litteratur.

Däremot, att skaffa sig ångkunskaper är inte lika lättillgängligt. Det krävs en hel del självstudier.

Några inkörsportar för denna verksamhet finns det dock.

Bli medlem i Sveriges Ångbåtsförening, SÅF

Bli medlem i SÅF och delta i möten och båtutflykter. Här träffar du entusiasterna som kan berätta om maskiner (vi kallar dem inte motorer), pannor, pumpar och annan utrustning.

Vid träffarna under båtsäsongen kan du se olika utföranden av drivanläggningar och få tips. Informationsskrifter ges ut 3-4 gånger per år. Vi sammanställer tidtabeller för alla ångbåtar i trafik i landet samt en aktivitetslista över allt ångbåtskul under året.

Föreningen bedriver även prylförmedling och lämnar tekniskt stöd till medlemmarna. Vi har även en målsättning att göra en katalog på alla i landet befintliga ångbåtar.

Ta del av andras erfarenheter, så att du slipper göra om misstag som andra har gjort. Det gör du enklast genom att delta i olika evenemang som SÅF arrangerar eller informerar om. Det är en fördel att vara med som medlem några år innan man påbörjar sitt eget projekt.

Adressen se hemsidan: steamboatassociation.se. mailto: info@steamboatassociation.se

Kontakt med andra ångfartygsägare

- SÅF förmedlar namn och kontaktpersoner som har stor erfarenhet av ångdrift av slupar för enskilt ägande, passagerarfartyg, bogserfartyg m fl, men även till ägare av liknande projekt.
- SÅF har möten och träffar där ångbåtsvänner samlas och byter erfarenheter samt på sommaren möjlighet att studera ångfartygs drift och byggnad.
- På vår hemsida <http://www.steamboatassociation.se> finns en båtlista med namn på båtar, dess ägare och kanske också bilder på båtarna och deras maskiner.

Andra föreningar

- Du kan bli medlem i Stiftelsen Skärgårdsbåten. Denna förening driver trafik med passagerarbåtar i Stockholm. De restaurerar och underhåller sina äldre ångfartyg. Föreningen ger ut tidskriften "Skärgårdsbåten", där det bl a berättas om befintliga och skrotade ångbåtar.
Adress: **Stiftelsen Skärgårdsbåten, Nybrogatan 76, 114 41 Stockholm. Tel 08-662 89 02.**
- På olika ställen i landet finns stödföreningar kring en eller flera ångbåtar där du kan bli medlem och medverka i driften. Bra källor för information om dessa är SÅF:s medlemsmatrikel och Ångbåtstidtabellen. Exempel:
 - A. S/S Bohuslän. Adress: **Sällskapet Ångbåten, Box 2072, 403 12 Göteborg. Tel 031-701 77 54.**
Ger ut tidskriften "Ångbåten". Driver trafik.
 - B. S/S Ejdern. Adress: **Museiföreningen Ångfartyget Ejdern, Slussgatan 14, 151 71 Södertälje. Tel 08-550 110 20.** Ger ut tidskriften Telegrafan.
 - C. S/S Polstjärnan. Adress: **Ångbåtssällskapet Polstjärnan, Våghusgatan 6, 652 21 Karlstad. Tel 054-21 97 80.** Bedriver trafik och ger ut tidning ibland.
 - D. S/S Primus. Adress: **Medelpads Sjöhistoriska förening, c/o Jarl Larsson, Alvägen 8, 860 30 Sörberge 070-224 08 75.** Driver trafik. Ger ut tidskriften "Lubrikatorn", som beskriver "Norrländsk sjöfart förr och nu"
 - E. S/S Östersund. Adress: **Föreningen Bevara Ångaren Östersund, Arvesund 516, 830 02 Mattmar. Tel 0643-441 68.** Har restaurerat s/s Östersund och bedriver trafik, mest charter.
 - F. S/S Herbert. Adress: **Mjörns Ångbåtsförening, Lövkullevägen 13, 441 44 Alingsås. Telefon 0322-100 72.**

G. Föreningen s/s **Blidösund**. Tel 08-243090.

Ytterligare ångfartyg runtom i landet finns, där du kan få delta i arbeten och livet kring en ångbåt. Exempelvis s/s **Alma, Trafik, Färjan 4, Warpen, Freja, Gerda, Saltsjön osv.**

De flesta projekten behöver fler medarbetare. En del projekt som har avstannat kan du kanske aktivera igen.

Tidskrifter

Tidskrifter som handlar om sjöfart:

- A. **Länspumpen**, Ges ut av Klubb Maritim, Box 421, 401 26 Göteborg.
- B. **Båtologen**, erhålles genom medlemskap i Klubb Maritim, c/o Tomas Johansson, Malörtsvägen 11, 260 40 Viken.
- C. Om du vill läsa lite utländska tidskrifter kan du bli medlem i **The Steam Boat Association of Great Britain, SBA. Bill Hall, 54 Park Road, Chilwell, Beeston, Nottingham, NG9 4DD**. Föreningen ger ut tidskriften "Funnel" och en del böcker. I tidningen skrivs mest om ångslupar med en hel del bilder och ofta tekniska artiklar.
- D. En amerikansk tidning kan du prenumerera på är "**Steamboating**". Adress: **International Steamboat Society, TRt.1, Box 262, Middlebourne, West Virginia 26 149, USA**. Ganska mycket tekniska artiklar och notiser.
- E. En annan amerikansk tidning handlar mycket om järnvägar och ibland lite om ångbåtar är "**Live Steam**", **P.O. Box 629, Traverse City M1 496 85, USA**
- F. Ytterligare ett amerikanskt ångbåtsmagasin; "**Steamboat Bill**". Adress: **Steamship Historical Society of America, 300 Ray Drive, Suite #4, Providence, RI 02906**.
- G. Några av dessa tidningar och andra hobbyböcker kan du även köpa i **Hobbybokhandeln, Box 8153, 104 20 Stockholm. Tel 08-54 84 55**. Gör ett besök när du kommer till Stockholm. Affären ligger på Pipersgatan 25 på Kungsholmen ganska nära Centralen. T-station är Rådhuset. Infoblad utsänds om så önskas.

Böcker

- A. Bergström, C Abr. Fartygsmaskiner, i 3 delar. Får sökas på bibliotek, antikvariat eller hos ångkompisar. Dessa böcker är grundläggande för ångteknik! (Den ångintresserades bibel enligt många).
- B. Tore Lindmark, Maskinteknik. Band III handlar om ångpannor. Denna bok finns bl a på Tekniska Högskolans bibliotek i Stockholm och bör gå att få låna genom hemmabiblioteket. Förmodligen finns en del som handlar om ångmaskiner.
- C. A O Haugen. Fartygsmaskiner.
- D. Frykholm. Ångmaskinlära. Finns i faksimilupplaga. * se nedan, ("bibel nr 2")
- E. Handbok för maskinister, del 2. Utgiven av Svenska Maskinbefälsförbundet 1923.
- F. Undervisning för manskapet vid flottan. IV a. Pannor och maskiner. (Kungl. Maj:t har i nåder befallt, att denna "*Undervisning för manskapet vid flottan, IV a, Pannor och Maskiner*" skall tills vidare lända till efter rättelse. Stockholms slott den 3 november 1906. På nådigste befallning: W. Dyrssen). Något upphävande av denna skrift har inte synts till så den gäller väl ännu!
- G. Elis B Höjers, Ånglokslära.
- H. Om Ångmaskiner o Fartyg, Jonzon. 1876. Faksimil 1999. * se nedan

- I. Pannor och maskiner 1918. Undervisning för manskapet vid Flottan. Faksimil 2000. * se nedan
- J. Ångmaskiner, ångpannor och ångfartyg mm P Svensson 1888. Faksimilupplaga 2007 * se nedan

* Faksimilutgåvorna kan köpas från SÅF eller Edicom Båtsmansv 12, 777 60 Söderbärke. Tel/fax 0240-65 04 07

Böcker med bilder o beskrivningar

Nedan hittar du en hel del böcker som innehåller bilder och beskrivningar på ångbåtar:

- A. Alla våra ångslupar. Ce Ge Olsson och Gert Ekström. 1984. Allt om Hobbys Förlag. Måste finnas i varje svenskt båthem! Kan köpas till bra pris för medlemmar i SÅF! Vi har även ett sökregister till boken för att hitta en båt om man vet namnet.
- B. Ångbåtarnas Ådalen, Bo G Hall, 1983.
- C. Ångbåtarna på Smålands sjöar. Lars Erik Gustavsson, 1977. Frank Stenvalls.
- D. Ångbåtarna på Storsjön. Gustav Modigh, 1978. Frank Stenvalls förlag.
- E. Ångbåtarna på Jämtlands sjöar. Evert Modigh, 1986. Frank Stenvalls förlag.
- F. På sjö och älv. Ångbåtstrafiken i Dalarna, 1972. Även en nyttgåva 2000.
- G. Pråmkanalen i Karlstad. Lars Wennberg, 1988.
- H. Sveriges inre vattenvägar. Yngve Rollof. Fyra delar 1977-80. Raben & Sjögren.
- I. Unika svenska båtar, Anders Åkerman, Båt & Skärgård.
- J. De vita båtarna. Gösta Johansson, Holmedal, Årjäng.
- K. Den vita båten. Hans Erik Brummer. Carlssons förlag 1991.
- L. Båtar på Fryken, Erling Ärlingsson, Ingvar Svensson, 1979.
- M. Tisnarbåtar, Skedevi Hembygdsförening.
- N. Båthobby. Jan Jangö, Bo Gårstad, 1989.
- O. Ångbåtstrafiken på Faxälvens mellersta del 1875-1921. Hembygdsbok. Agaton Sjödin. 1992.
- P. Stimbåt. Om kolfyrade lastångare. John E Persson. 1984 Liber.
- Q. Passagerarångbåtar i Norden, Gunnar Hedman, 1992. Stift Skärgårdsbåten.
- R. Waxholmsbåten 100 år, 1969. Janhem och Hedenstierna. Stift Skärgårdsbåten.
- S. Skärgårdsbåt till sommarnöjet, Bergengren, 1965.
- T. Skrufångaren Per Brahe, Claes-Göran Wetterholm. Båtdokgruppen. 1989.
- U. Strömsholms kanal, Bonzo Berggren, Båtdokgruppen. 1994.
- V. Boken om Freja, Mats Jangdal. 1994.
- W. Stockholms Ångbåtssjöfart. Minnesskrift 1857-1932.
- X. Soten - veteranen. Jan Davidsson, 1989.
- Y. Flottningen i Torsång. 1992. Torsångs Hembygdsförening.
- Z. Sågverk och människor. Håstaholmen om s/s Fortuna bl a. 1973.
- Å. Målarbåtarna. En krönika i ord och bild om Mälaren och dess vita ångare. Fredrik och Lennart Oldsjö, Natur o kultur 1967.
- Ä. Minnesskrift vid SÅA:s 50-årsjubileum, 1913.
- Ö. Målarångare. Ångbåtstrafiken Stockholm-Enhörna-Mariefred under 170 år. Lennart Rydberg, 1999. Stockholmia Förlag. Kan köpas från Stiftelsen Skärgårdsbåten.
- AA. Kalmarsunds vita båtar. Passagerarfarten under 150 år. Göran P D Adolfson 1990. Frank Stenvalls Förlag.

- BB.** Med ångbåt från Helsingborg. Passagerarfarten under 1800-talet. Christer Jansson 1982, Frank Stenvalls Förlag
- CC.** De vita båtarna - en egen historia. Bo Hermansson, 2000.
- DD.** Minnesskrift vid Stockholms Ångslupsaktiebolag 1913
- EE.** Svensk kustsjöfart 1840-1940 C-G Olsson, Sjöhistoriska Museet 1996.
- FF.** Steamboat Register, 2000. SBA
- GG.** Steamships of Europe. Deaton, 1988.
- HH.** Steam Yachts. David Courling, 1980. SBA.
- II.** Steamboats and modern Steam Launches. Bill Durham. Nytryck 1981 från 61-63. Steamboating USA.
- JJ.** Steam yachts and Launches. C P Kunhard. Nytryck 1987 från 1887. Steamboating USA.
- KK.** Naphtha Launch. Nytryck 1990. Steamboating USA.
- LL.** The Naphtha Launch. Adironak Museum USA.
- MM.** Escher Wyss & Co, Zyrich 1912. Nytryck med bl a Naftamaskiner. SBA.
- NN.** The Steam Launch. Richard M Mitchell. Elliot Bay Press, Portland, Oregon 1944. Många trevliga bilder av ångslupar, pannor och ångmaskiner, även ritningar.
- OO.** Worlds Steamships Alistair Dayton 2007, framsidan pryds av ångisbrytaren Sankt Erik och baksidan av färjan Djurgården 3.
- PP.** Flera passagerarångfartyg är beskrivna i böcker som bl a säljs ombord på respektive fartyg. T ex s/s Bohuslän, Blidösund, Boxholm Djurgården 3, Drottningholm, Ejdern, Mariefred, Saltsjön, Thomeé, Thor, Trafik, Östersund.

Att starta ett projekt inom ånga

Innan man påbörjar sitt ångprojekt finns det lite att tänka igenom. Till skillnad från diesel- och bensindrif har ånganläggningar ett betydligt högre krav på ägare och brukare när det gäller kunskaper och materialval samt drift och skötsel.

Inköp av ånganläggning bör ske från en renommerad firma där certifikat på ångpannan är en del av det säkerhetstänkande som krävs. Alternativt bör man vid privat inköp alltid överväga att få med en teknisk specifikation för att senare kunna certifiera panna.

Det är väldigt bra att lära sig lite om ånga i tryckkärl innan man ger sig i kast med ett ångbåtsprojekt, ett sätt att lära sig är att bli medlem i SÅF och ta del av den information och det nätverk som då blir tillgängligt. Var med på våra möten och träffar för att få insikt och kännedom innan du själv startar. Lär av andras erfarenheter, både dåliga och bra.

Att få tag i delar till en ångbåt

I vår prylmarknad (SÅF) kan medlemmarna annonsera gratis. En hel del har förmedlats den vägen.

Det är mycket viktigt att en ångbåt har anpassad maskin, panna och propeller för att bra verkningsgrad på driften ska erhållas. En del parametrar kan erhållas från litteraturen men oftast är det så att erfarenheter och jämförelser med andra båtar kan ge bäst resultat. Här är kontakter med andra ångbåtsägare av ovärderlig nytta.

Skrov

- A. En båtbyggare har byggt s/s Pys. Kontakta Sten -Ove Viktorsson för vidare information. Tel 08-737 07 24. Även Jan Svanborg har byggt efter samma ritning. Tel 0156-139 41.
- B. Erikssons Båtbyggeri AB. Tel 08-542 461 36. Brukar visa träskrov på båtutställningar. Bedriver båtbyggarskola på Ingemarsö-Vaxholm.
- C. Roine Snickare, Yttersby 1906, 742 00 Östhammar. Tel 0173-703 26.
- D. Thore Berntsson. Båtbyggare. Tel 0303-275 09.
- E. Puh Gadd har köpt ett Frolik 18´ från England. Kontakta honom om du är intresserad, för hänvisning till försäljningsställe i England. Det finns även som 21´ och 30´.
- F. Spantruta i skala 1:1 finns att låna via SÅF. Tommy Skogsberg har byggt två sådana, i två olika storlekar. Tel 0589-910 64. Även Örjan Bergqvist i Östersund har byggt ett sådant skrov, något breddat. Tel 0640- 440 10
- G. Bernt Breeding och Lars Qvist tillverkar och säljer plastskrov modell Qviding. Även träskrov. Tel 0505-411 50 eller 0502-440 70.
- H. Ådskär 26, s/s Stimmaren. Plastskrov. Formen finns kvar. Kontakt via Sven, tel 070-747 33 59.
- I. Peter Törnqvist har byggt s/s Golden Gate av aluminiumplåt. Tel 08-767 58 38.
- J. Båtbyggare Peter Enge renoverar eller bygger nya träskrov. Bygger gärna klassiska slupskrov. Tel 070-714 53 54. Finns i Gustavsberg. Renov LOVIS.

Maskiner

Nya maskiner i form av gjutdelar eller mer eller mindre bearbetade säljs av:

- Vinäs Maskinteknik 070-348 10 78
- Hilding Flenmark 08-552 453 76.
- Ingemar Kvarnsjö 0493-513 33, 0493-122 96.
- Bo Stolt 08-765 77 55
- Eskader 08-662 18 53.

Pannor

Man kan välja på vattenrörs- eller eldrörspanna, stående eller liggande. Det är flera faktorer att ta hänsyn till som kräver en del insikter och studier. Även om det inte finns formella krav bör pannorna besiktigas och anläggningen i övrigt uppfylla viktiga säkerhetskrav.

Pannor efter godkända ritningar har kanske varit det svåraste att få tag på till rimligt pris.

Tillverkare/Konstruktörer:

- Tomas Blomström tel 08-726 81 55 eller onga@blomstroms.se
- Bernt Breeding. Tel 0505-411 50.
- Hilding Flenmark. Tel 08-552 453 76.
- Gösta Karlberg har byggt några sluppannor. Tel 0248-143 86.
- Jens Pettersson 070-873 85 50
- Bo Stolt Tel 08-765 77 55
- Eventuellt kan man fortfarande köpa ritning och materialsatser, bearbetade enligt önskemål, till en liggande panna som den för s/s Vega.

Den är beräknad och klar för godkännande av panninspektör. Intresserade kontakta Bengt Bergkvist, Tel 0247-405 66, eller Jan-Erik Gullback. Tel 0247-331 34

Utbildning

De olika aktörerna för driften av ångbåtarna, varesig de är enskilda personer, stiftelser eller föreningar tillser genom internkontroll att besättningsmedlemmarna har adekvat utbildning och kunskaper för att bemanna passagerarbåtarna. Utbildningen kan ges internt, genom studier via studieförbund eller vid en högskola.

Sedan 2006 har Sjöfartshögskolan i Kalmar ett statligt uppdrag att utbilda i den teoretiska delen av ångmaskinutbildningen TF 75 resp TF 750. Motsvarande utbildningar kan även ges på annat sätt. Via Träffpunkt Sjöfart (Chalmers Lindholmens utbildningsbolag) så kan enskilda eller grupper som vill genomgå ångmaskinutbildning köpa motsvarande utbildning.

För större fartyg krävs antingen TF 75- eller TF 750 – behörighet. Nya bemanningsföreskrifter har arbetats fram av Sjöfartsverket där tidigare benämningar och nivåer justerats.

Sammanfattning

Inom SÅF pågår ett arbete med att ta fram ”Råd och anvisningar” för anskaffning, tillverkning, vård och underhåll av ånganläggningar främst för ångslupar.

Som du ser finns det mycket att intressera sig för inom ångområdet, även om man ännu inte själv blivit med ångbåt. Det kan vara en fördel att vara med vid SÅF:s möten och träffar för att få lite insikt och kännedom innan man sätter i gång med det stora ångprojektet.

Det är bra att läsa, lyssna och lära först!

Välkommen bland oss ångentusiaster! Vi är positiva till att dela med oss av kunskaper och erfarenheter.

Vi ger i SÅF ut en medlemstidning 4 gånger om året. Den innehåller teknisk information, beskrivning av våra möten, prylmarknad, ångaktiviteter som är på gång och annat intressant.

Information finns även på vår hemsida <http://www.steamboatassociation.se> och för de medlemmar som lämnar sin aktuella e-postadress till medlemsregistret skickas även viss information ut via e-post.

För Sveriges Ångbåtsförening

Sven Jönsson, f d sekreterare
Kjell Nordeman, ordförande